

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА

Факультет філології

Кафедра української мови

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ОСНОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ТОПОНІМІКИ

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Освітня програма «Українська мова і література»

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.01 Українська мова та література

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1
від 29 серпня 2023 р.

м. Івано-Франківськ – 2023

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Основи української топоніміки
Викладач	Бігусяк Михайло Васильович
Контактний телефон викладача	0506112037
E-mail викладача	bihusjak@ukr.net
Формат дисципліни	Денна
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.ua/
Консультації	Консультації до самостійної роботи проводяться на практичних заняттях, а також упродовж семестру за встановленим розкладом на кафедрі.
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>Спеціальний курс “Основи української топоніміки” спрямований на вивчення теоретичних понять топоніміки та етимології власних географічних назв Прикарпаття, як своєрідних мовних пам’яток певної епохи, в котрих відбиваються деякі особливості конкретної місцевості, а також рід занять, вірувань, світогляд і духовна культура людей, які створили ці назви. Полідіалектний ареал Івано-Франківщини відбиває мовні скарби принаймі п’яти етнічних груп українського народу і відповідно п’яти народних говорів: гуцульського, бойківського, покутського, наддністрянського та лемківського. Тому спеціальний курс регіональної топоніміки слугуватиме добрим підґрунтям до лінгвістичних курсів “Сучасна українська літературна мова”, “Українська діалектологія”, “Лінгвістичний аналіз тексту”, “Історія української мови”. Практичне значення курсу полягає в тому, що майбутній філолог чи учитель, як правило, працює в умовах діалектного оточення, тому повинен знати особливості місцевого мовлення і добре орієнтуватися у широкому колі проблем, пов’язаних з фактами найменувань та переймувань географічних назв.</p>	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p>Мета дисципліни зумовлена її важливим теоретичним і практичним значенням, оскільки топоніми – це своєрідні мовні пам’ятки своєї епохи, в котрих відбиваються деякі особливості конкретної місцевості, а також рід занять, вірування, світогляд і духовна культура людей, які створили ці назви.</p> <p>Основне завдання вивчення дисципліни полягає у тому, що в результаті навчання студенти повинні освоїти ряд теоретичних понять ономастики та топоніміки, нові напрями досліджень топоніміки Прикарпаття, підготувати їх до написання курсових робіт з ономастики.</p> <p style="text-align: center;">Оснвні цілі вивчення дисципліни:</p> <ul style="list-style-type: none"> - засвоїти основні терміни та методи ономастичних досліджень; - вивчити сучасні класифікації у топоніміці; - розуміти особливості топонімікону Івано-Франківщини; - класифікувати топоніми за лексико-семантичним значенням їхніх основ; - класифікувати топоніми за мовою-джерелом; 	
4. Програмні компетентності та результати навчання.	
<p>Інтегральна компетентність (ІК) Здатність розв’язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі українського мовознавства та філологічної науки. Загалом у процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає</p>	

застосування теорій та методів лінгвістичних наук під час проведення досліджень та характеризується комплексністю невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для відпочинку на ведення здорового способу життя.

3. Здатність спілкуватися державною мовою в усній і письмовій формах.

6. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

10. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

11. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

13. Здатність проведення досліджень на належному рівні.

Фахові компетентності:

1. Усвідомлення структури філологічної науки та її теоретичних основ.

2. Здатність використовувати в професійній діяльності знання про мову як особливу знакову систему, її природу, функції, рівні.

3. Здатність використовувати в професійній діяльності знання з теорії та історії української мови та діалектології.

4. Здатність аналізувати діалектні та соціальні різновиди української мови, описувати соціолінгвальну ситуацію.

7. Здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних, літературних, фольклорних фактів.

10. Здатність здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний аналіз текстів різних жанрів.

11. Здатність до надання консультацій із дотримання норм літературної мови та культури мовлення.

Програмні результати навчання:

2. Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати.

9. Характеризувати діалектні та соціальні різновиди української мови, описувати соціолінгвальну ситуацію.

12. Аналізувати мовні одиниці, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють.

15. Здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний аналіз текстів різних стилів та жанрів.

17. Збирати, аналізувати, систематизувати й інтерпретувати факти мови й мовлення й використовувати їх для розв'язання складних завдань і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності або навчання.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	12
практичні заняття	18
самостійна робота	60

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний/ вибірковий
шостий	035 Філологія	третій	Вибірковий

Тематика навчальної дисципліни

Тема	Кількість годин		
	лекції	заняття	сам.робота
Тема 1.Об'єкт і предмет топоніміки. Матеріали і джерела. Основні методи дослідження.	2	2	10
Тема 2. Становлення української топоніміки як лінгвістичної науки.	2	2	10
Тема 3. Ойконіми Прикарпаття та їх класифікація. Гідроніміка та ороніміка.	2	4	10
Тема 4. З історії дослідження топонімії Прикарпаття.	2	2	10
Тема 5. Орфографія топонімів у контексті найменування та перейменування.	2	4	10
Тема 6. Топонімічний матеріал у практичній діяльності філолога.	2	4	10
Загальна кількість годин	12	18	60

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Система оцінювання курсу узгоджена з критеріями оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти в університеті. За вивчення дисципліни студенти отримують максимально 40 балів, за виконання контрольної роботи – 10 балів, за написання реферату – 15 балів, за виконання індивідуального науково-дослідного завдання – ІНДЗ (семантико-мотиваційний та словотвірний аналіз записаних регіональних топонімів) – 35 балів.
Вимоги до письмових робіт	Письмова контрольна робота складається з 10-ти тестових завдань; структура завдання 4 варіанти з однією правильною відповіддю, яка оцінюється в один бал.
Практичні заняття	Вивчення і повторення теоретичних питань зі всіх розділів курсу. Вироблення навичок збирання, систематизації та наукової інтерпретації топонімічного матеріалу.
Умови допуску до підсумкового контролю	Умовою допуску до підсумкового контролю є отримання позитивної оцінки зі всіх видів робіт (максимально 50 балів, мінімально 25 балів).
Підсумковий контроль	Форма контролю: залік; форма здачі: ІНДЗ – Семантико-мотиваційний та словотвірний аналіз записаних регіональних топонімів (35 балів).

7. Політика навчальної дисципліни.

Письмові роботи. Письмові роботи виконують здобувачі освіти, які навчаються за загальним графіком, відповідно до “Положення про організацію освітнього процесу та

розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника”, та індивідуальним графіком, відповідно до “Положення про порядок навчання здобувачів вищої освіти за індивідуальним графіком у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника” <https://nmv.pnu.edu.ua/нормативні-документи/polozhenja/>. Форму письмового виконання роботи втілено на практичних, індивідуальних заняттях, під час написання контрольної, самостійної роботи чи виконання індивідуального завдання.

Академічна доброчесність. У “Кодексі честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника” встановлено морально-етичні принципи та правила поведінки для всіх учасників навчально-освітнього процесу. За цим документом представники університетської громади повинні дотримувати принципу академічної доброчесності та у всій навчальній і викладацькій діяльності зобов’язані діяти порядно, доброчесно. <https://pnu.edu.ua/polozhennia-pro-zapobihannia-plahiatu/>

За дотриманням членами університетської громади морально-етичних та правових норм цього Кодексу відповідає “Комісія з питань етики та академічної доброчесності” при університеті, яка відстежує і регламентує поведінку здобувачів освіти в навчальному процесі. <https://pnu.edu.ua/polozhennia-pro-zapobihannia-plahiatu/>.

Відвідування занять. Урегульовано “Положенням про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника” <https://nmv.pnu.edu.ua/нормативні-документи/polozhenja/>.

У разі пропуску занять здобувачі освіти повинні відпрацювати їх індивідуально в письмовій чи усній формі, щоб виконати всі завдання вхідного поточного підсумкового контролю.

Неформальна освіта. Порядок здобуття неформальної освіти та визнання її результатів регламентує “Положення про визнання результатів навчання здобутих шляхом неформальної освіти в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника”. <https://nmv.pnu.edu.ua/нормативні-документи/polozhenja/>

Для здобуття неформальної освіти рекомендовано використання платформ Coursera, Prometheus, Udemy, EdEra та ін..

8. Рекомендована література

1. Андрухович Ю. Найвідоміші гори України – *Говерла і все-все-все* / Ю.Андрухович [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://blog/i/ua/user/2717999/42880/>.
2. Білінська Л. Місцеві географічні терміни у покутських та західнополіських говірках. *Волинь філологічна: текст і контекст. Західнополіські говірки в просторі та часі: зб.наук.праць.* Луцьк, 2010. Вип. 9. С. 249-255.
3. Бучко Д.Г. Архаїчність заселення Карпатського регіону і прилеглих територій за даними ойконімії. *Studia Slavica. 10. Ономастика. Топоніміка: зб наук. праць.* Ужгород, 2010. С. 207-21.
4. Бучко Д.Г. Давньоруські елементи в топонімії Покуття. *Давньоруська ономастична спадщина в східнослов'янських мовах.* К.: Наук.думка, 1986. С. 52-55.
5. Бучко Д.Г. До питання про виникнення, розвиток і поширення українських ойконімів на –*иця.* *Дослідження з ономастики: зб. наук.праць.* К.: пульсари, 2008. С. 17-25.
6. Бучко Д.Г. Елементи язичництва в українській топонімії. *Ономастика України першого тисячоліття нашої ери.* К.: наук.думка, 1992. С.161-166.

7. Бучко Д.Г. Основні принципи і способи номінації поселень у Галицькій землі (за даними реєстру поселень з 1670 р.) *Українська мова*. 2009. № 4. С. 41-51.
8. Бучко Д.Г. Про відапелятивні ойконіми України на -ів, -ин. *Українська пропріальна лексика: матеріали наук.семінару*. К.: Кий, 2000. С.24-26.
9. Бушаков В. Карпатський сакральний оронім *Говерла*. *Прикарпатський національний університет ім. В.Стефаника. Філологія*. Івано-Франківськ, 2011. Випю XXIX-XXXI. С. 311-317.
10. Вебер Н.В. Мікроойконіми Івано-Франківщини, мотивовані географічними термінами

Studia Slavica. 10. Ономастика. Топоніміка: зб.наук.пр. Ужгород, 2010,- С. 322-330.

11. Вебер Н.В. Мікроойконіми Івано-Франківщини на -и/-і . *Записки з ономастики*: зб.наук.пр. / відр.ред.Ю.О.Карпенко,- Одеса: Астропринт, 2010. Вип. 13. С. 38-52.
12. Вербич С.О. Оронімія Українських Карпат: перспективи дослідження, збереження та впорядкування. *Українська мова*. 2010. № 3. С. 135-140.
13. Вербич С.О. Топонімікон Українських Карпат в історичній ретроспективі. *Українська мова*. 2000. № 4. С. 73-83.
14. Вербич С.О. Топонімія Прикарпаття. *Культура слова*.1997. Вип. 50. С. 76-79.
15. Вербич С.О. Топонімія Прикарпаття. II. *Культура слова*.1998. Вип. 51. С. 76-78.
16. Габорак М.М. Назви гір Івано-Франківщини: словник-довідник . Івано-Франківськ: Місто НВ, 2005. 352 с.
17. Габорак М.М. Назви гір і полонин Івано-Франківщини: словник-довідник.- 2-е вид., доп., уточ. - Івано-Франківськ: Місто НВ, 2008. 500 с.
18. Габорак М.М. Про так звані «румунізми» в оронімії Івано-Франківщини. *Вісник Прикарпат.нац.ун-ту ім.Василя Стефаника. Філологія*. Івано-Франківськ, 2007. Вип. ХУ-ХУІІІ. С. 410-413.
19. Габорак М.М. Східнороманські мовні елементи в оронімії Івано-Франківщини. *Студії з ономастики та етимології*. 2004. К.: НБУВ, 2004. С. 47-56.
20. Горпинич В.О. Катоїконімія української мови: монографія. Дніпропетровськ: ДНУ, 2008. 214 с.
21. Карпенко Ю.О. Етнічна історія Українських Карпат за даними гідронімії та омонімії . *Студії з ономастики та етимології*. 200. К.: Академперіодика, 200. С. 63-79.
22. Карпенко Ю.О. Карпатська оронімія: древні українсько-болгарські зв'язки. *Наша школа*. 1999. № 2-3.С. 153-156.
23. Оронімія Українських Карпат: дослідження, упорядкування, збереження. Матеріали наук,-практ.конфер. (м. Чернівці; 18-19 березня 2010 р.). Чернівці, 2010. 71с.
24. Склярєнко О. Взаємозв'язок між гідронімами та оронімами (порівняльно-типологічне зіставлення). *Вісник Прикарпат. нац. ун-ту ім.Василя Стефаника. Філологія*.- Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпат.нац.ун-ту, 2011.Вип. XXIX-XXXI. С. 317-321.
25. Скорук І.Д. Курсова та дипломна роботи з ономастики: навч.посібник . Луцьк: Вежа- Друк, 2014. 296 с.
26. Худаш М.Л. До питання про язичницькі мотиви в ономастиці України . *Студії з ономастики та етимології*. 2007. К.: ПУЛЬСАРИ, 2007.С. 297-304.
27. Худаш М.Л. Українські карпатські і прикарпатські назви населених пунктів: утворення від слов'янських автохтонних відкомполітичних скорочених особових власних імен. К.: Наук.думка, 1995. 362 с.
28. Янко М.Т. Топонімічний словник-довідник Української РСР. К.: Рад.шк., 1973.-180 с.

Бігусяк Михайло Васильович

кандидат філологічних наук, доцент
кафедри української мови

